

Stanovisko vlády Slovenskej republiky k posudku Poradného výboru k Správe o
implementácii Rámcového dohovoru Rady Európy na ochranu národnostných
menšín v Slovenskej republike

1. Vláda Slovenskej republiky oceňuje snahu Poradného výboru Rady Európy hľadať spôsob na posúdenie dosiahnutej úrovne zabezpečovania záväzkov Slovenskej republiky, ktoré jej vyplývajú z Rámcového dohovoru na ochranu národnostných menšín (ďalej „dohovor“). Plnenie záväzkov vyplývajúcich z dohovoru a odporúčaní Výboru ministrov Rady Európy chápe v tejto oblasti ako kontinuálny celoeurópsky proces, ktorého cieľom je vytvorenie medzinárodných štandardov na právnu úpravu vzťahov v rámci spoločenstva občanov, ktorí sa v danom štáte hlásia k rôznej národnosti.

2. Poradný výbor pri uplatňovaní článku 3 (bod 12 posudku) odporúča zvážiť uplatňovanie dohovoru aj na „ďalšie skupiny“ na základe konzultácií s nimi. Vláda Slovenskej republiky v tejto súvislosti poznamenáva, že nie je jasné, na aké „ďalšie skupiny“ sa má dohovor vzťahovať, keďže v Slovenskej republike - okrem národnostných menšín uvedených v bode 12 posudku - neexistujú iné skupiny, ktoré by napĺňali pojem národnostné menšiny v zmysle dohovoru.

3. Pri uplatňovaní článku 4 (bod 18 posudku) Poradný výbor uvádza, že je znepokojený problémami súvisiacimi s implementáciou protidiskriminačnej legislatívy a „dôveryhodnými správami“ o diskriminácii rómskej menšiny i v oblasti zdravotníckych zariadení. Vláda Slovenskej republiky v tejto súvislosti konštatuje, že Ministerstvo zdravotníctva neeviduje prípady diskriminácie Rómov vyplývajúce z praxe Štátnych zdravotných ústavov v Slovenskej republike a taktiež neeviduje sťažnosti rómskych občanov v tomto smere. Vláda Slovenskej republiky ďalej uvádza, že na riešenie zdravotno-hygienických problémov rómskej menšiny sa realizujú významné projekty s cielene zameranou výchovno-zdravotnou problematikou: ako napríklad „Škola podporujúca zdravie“ v oblastiach so zvýšenou koncentráciou Rómov a „Zvýšenie zdravotného uvedomenia rómskych detí vo veku 6-9 rokov ako aj detí vo veku 10-15 rokov“, na ktoré sa vyčleňujú značné finančné prostriedky. V tejto súvislosti vláda Slovenskej republiky poznamenáva, že špecifická profylaxia v oblasti protiepidemických a hygienických opatrení v rómskych osadách je poskytovaná rómskemu obyvateľstvu bezplatne a v porovnaní s ostatným obyvateľstvom je nadštandardná.

4. Pri uplatňovaní článku 4 (bod 21 posudku) Poradný výbor v návrhu odporúčania konštatuje značné nezhody v počte osôb hlásiacich sa k národnostným menšinám medzi oficiálnymi štatistikami vlády Slovenskej republiky a údajmi, ktoré vypracovali zástupcovia národnostných menšín. Vláda Slovenskej republiky k tomu uvádza, že údaje získané v procese sčítania ľudu nie sú údaje vlády Slovenskej republiky, ale údaje získané nezávislou inštitúciou Štatistickým úradom Slovenskej republiky. Uvedené rozdiely sú dôsledkom prirodzených faktorov ovplyvňujúcich získavanie osobných údajov, ktoré sú podmienené individuálnym a deklaratórnym prihlasovaním sa osôb k národnostnej menšine; štatistické údaje o národnostnej štruktúre, ktoré obsahuje implementačná správa sú metodologicky a metodicky hodnoverné. Rozhodnutie o príslušnosti k národnostnej menšine sa v Slovenskej

republike chápe ako individuálne právo osoby, ktoré sa uplatňuje na báze dobrovoľnosti v súlade s článkom 12 odsek 3 Ústavy Slovenskej republiky, čo je napokon vyjadrené aj v konštatovaní Poradného výboru k článku 3 (bod 13 posudku). V tejto súvislosti možno uviesť, že v máji tohto roku sa v Slovenskej republike uskutočnilo oficiálne sčítanie obyvateľov, domov a bytov, v spojitosti s ktorým Rada vlády Slovenskej republiky pre národnostné menšiny a etnické skupiny a v nej zastúpené menšinové organizácie vyzvali - s podporou médií prostredníctvom kampane „Hlás sa k vlastnej identite“ - občanov, aby opäť deklarovali svoju príslušnosť k národnosti, resp. k materinskému jazyku; na základe rozhodnutia vlády č. 1066 z 20. decembra 2000 sa pre účel sčítania obyvateľstva budú používať dvojjazyčné sčítacie hárky. V tejto súvislosti vláda SR schválila dňa 28. marca 2001 Návrh podpory kampane na získanie vierohodných údajov v procese sčítania obyvateľov, bytov a domov v roku 2001 v jazykoch národnostných menšín.

5. K uplatňovaniu článkov 4 a 6 (body 17, 18, 28 a 29 posudku) sa konštatuje existencia diskriminácie predovšetkým rómskej menšiny v Slovenskej republike a Poradný výbor v tomto smere odporúča posilniť platnú právnu úpravu vrátane legislatívy zakazujúcej diskrimináciu a zlepšiť monitorovanie. Vláda Slovenskej republiky pripomína, že protidiskriminačná úprava je v slovenskom právnom poriadku zakotvená v článkoch 7 a 12 Ústavy Slovenskej republiky. Otázka zákazu diskriminácie je okrem toho riešená v Protokole č.12 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ktorý Slovenská republika podpísala 4. novembra 2000 a v Medzinárodnom dohovore o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie, ktorého je Slovenská republika zmluvnou stranou. V tejto súvislosti možno uviesť aj schválenú novelu Ústavy Slovenskej republiky, ktorá upravuje v článku 151a zriadenie inštitútu verejného ochrancu práv - ombudsmana a prebiehajúcu odbornú diskusiu o vhodných spôsoboch na zabezpečenie eliminácie diskriminácie v Slovenskej republike. V rámci tohto procesu sa pri rekodifikácii Trestného zákona prehodnocuje aj posilnenie postihu rasovo motivovaných trestných činov .

6. K uplatňovaniu článku 5 (bod 23 posudku) Poradný výbor vyslovuje názor, že je potrebné zabezpečiť, aby pri implementácii Stratégie vlády Slovenskej republiky na riešenie problémov rómskej menšiny rôzne opatrenia, napríklad projekt „Príprava rómskych občanov na manželstvo a plánované rodičovstvo“, neobsahovali prvky, ktoré sa dajú interpretovať ako asimilačné. Vláda Slovenskej republiky takúto možnosť dôrazne odmieta a uvádza, že i v súvislosti s uvedeným projektom, ktorý je podrobne rozpracovaný a úspešne realizovaný Ministerstvom zdravotníctva Slovenskej republiky, je obava Poradného výboru neopodstatnená.

7. K odporúčaniam k článkom 9 a 10, ktoré sa týkajú zákona č. 270/1995 Z.z. o štátnom jazyku v súvislosti s používaním menšinových jazykov vláda Slovenskej republiky konštatuje, že uvedený zákon upravuje výlučne používanie štátneho jazyka, pričom v § 1 ods. 4 tento zákon odkazuje na osobitnú úpravu používania jazykov menšín; táto je obsiahnutá v zákone č. 184/1999 Z.z. o používaní jazykov národnostných menšín. V tejto súvislosti vláda Slovenskej republiky s potešením berie na vedomie konštatovanie Poradného výboru, že implementácia zákona o štátnom jazyku nemá negatívny dopad na menšinové jazyky (bod 33 posudku). Vláda Slovenskej republiky sa však nestotožňuje s konštatovaním v bode 36 posudku a ani s príslušným návrhom odporúčania Poradného výboru o prioritě

používania menšinových jazykov pred oficiálnym jazykom. Táto problematika bude riešená v Slovenskej republike v súlade s Európskou chartou regionálnych alebo menšinových jazykov, s ktorej podpisom vláda Slovenskej republiky vyslovila súhlas 17. januára 2001, 20. februára 2001 bola podpísaná a v súčasnosti sa pripravuje jej ratifikácia. Prijatím charty Slovenská republika potvrdí svoj záväzok zabezpečovať ochranu a rozvoj menšinových jazykov bez ujmy na používaní štátneho jazyka; ak to bude nutné, nepochybne budú k tomu prijaté aj náležité legislatívne opatrenia.

8. Pri uplatňovaní článku 11 sa Slovenskej republike odporúča prijať opatrenia na zamedzenie používania slovenského prechyľovania priezviska u žien patriacich k národnostným menšinám. Vláda Slovenskej republiky odporúča upriamiť pozornosť na tú časť jej implementačnej správy, v ktorej informuje o zákone č. 154/1994 Z.z. o matrikách, ktorý danú otázku upravil a tiež aj na zákon č. 300/1993 Z.z. o mene a priezvisku, ktorý umožňuje na základe žiadosti zapísanie do matriky aj cudzojazyčné meno, prípadne aj viac mien; podľa § 4 ods. 4 tohoto zákona možno používať ženské cudzojazyčné priezvisko i bez koncovky prechyľovania. V tejto súvislosti by vláda Slovenskej republiky ocenila konkretizovanie prípadov, o ktorých sa Poradný výbor zmieňuje v návrhu odporúčania k tomuto článku s cieľom prípadne prijať náležité opatrenia.

9. V návrhu odporúčania k článku 12 (odsek 2) sa Poradný výbor zmieňuje o vysokom podiele rómskych detí v špeciálnych základných školách (tzv. osobitných školách). Vláda Slovenskej republiky zdôrazňuje, že do špeciálnej základnej školy sa preraďujú žiaci mentálne postihnutí výlučne so súhlasom zákonného zástupcu žiaka, po jeho dôkladnom psychologickom a špeciálnom pedagogickom vyšetrení; pri preraďovaní žiakov do týchto škôl sa v žiadnom prípade neprihliada na ich národnostnú príslušnosť alebo etnický pôvod.

10. K uplatňovaniu článku 14 (bod 45 posudku) Poradný výbor odporúča vláde Slovenskej republiky realizovať návrhy na zriadenie oddelenia prípravy učiteľov maďarského jazyka na Univerzite Konštantína Filozofa (UKF) v Nitre. Vláda Slovenskej republiky v tejto súvislosti pripomína, že príprava pedagógov pre školy s vyučovacím jazykom maďarským má na Slovensku dlhodobú tradíciu. V súčasnosti na UKF v Nitre prebieha príprava na maďarskej sekcii Fakulty prírodných vied, Filozofickej fakulty a Pedagogickej fakulty, kde v školskom roku 1999/2000 študovalo 619 študentov maďarskej národnosti a prípravu v maďarskom jazyku zabezpečuje 52 pedagógov. UKF okrem ďalšieho vzdelávania pedagógov s vyučovacím jazykom národnostných menšín poskytuje záujemcom možnosť absolvovania kvalifikačných skúšok a doktorantského štúdia. Ako aktuálnu informáciu treba uviesť, že vláda Slovenskej republiky schválila dňa 24. januára 2001 odporúčanie na vytvorenie samostatnej fakulty UKF s vyučovacím jazykom maďarským na prípravu pedagógov a kultúrnych a osvetových pracovníkov. Podľa platného zákona č. 172/1990 Zb. o vysokých školách v znení neskorších predpisov o zriadení fakulty vysokej školy rozhoduje - v súlade so zásadou akademickej slobody - na návrh rektora vysokej školy akademický senát vysokej školy.

11. V návrhu odporúčania k článku 14 (prvý odsek) Poradný výbor dospel k záveru, že Slovenská republika má obmedzený počet legislatívnych ustanovení týkajúcich sa vyučovania v jazyku národnostných menšín. Vláda Slovenskej republiky chce upriamiť pozornosť na tú časť implementačnej správy, v ktorej konštatuje

vysoko rozvinutý systém vzdelávania národnostných menšín s viac ako 700 školami na rozličných úrovniach vzdelávania - od predškolského až po univerzitné, ktoré boli vytvorené na základe platnej legislatívy Slovenskej republiky, a upozorniť, že proces implementácie dohovoru zahŕňa nielen legislatívne ustanovenia a garancie, ale predovšetkým aj praktickú realizáciu na inštitucionálnej úrovni, v ktorej Slovenská republika už tradične dosahuje vysokú úroveň.

12. V návrhu odporúčania k článku 14 (druhý odsek) o využívaní rómskeho jazyka v školách sa Slovenskej republike odporúča preskúmať postavenie rómskeho jazyka a následne zaviesť primerané opatrenia na zabezpečenie adekvátnych možností na vyučovanie v rómskom jazyku. V kontexte tohto odporúčania vláda Slovenskej republiky oceňuje najmä pozitívne vyjadrenie Poradného výboru na doteraz realizované opatrenia v tejto oblasti. Súčasne konštatuje, že - v závislosti na jazykovom prostredí, v ktorom sa nachádzajú deti patriace k rómskej národnostnej menšine - sa ako podporný jazyk používa rómština v rámci prípravných tzv. nultých ročníkov v materských školách a na základných školách s vysokou koncentráciou rómskych žiakov, ako aj na Strednej umeleckej škole v Košiciach. Rómsky jazyk sa okrem toho vyučuje na strednom odbornom učilišti v Košiciach, na katedre rómskej kultúry pri Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre a na jej detašovanom pracovisku v Spišskej Novej Vsi. Tieto informácie sú k dispozícii v Správe o implementácii dohovoru v Slovenskej republike. Osobitným problémom v súvislosti s vyučovaním rómskeho jazyka v školách je však nezáujem rómskych rodičov o zavedenie tohto predmetu, hoci už od roku 1993 sú schválené učebné plány pre základné školy s vyučovaním rómskeho jazyka.

13. K článku 17 Poradný výbor odporúča, aby sa pri zavádzaní vízovej povinnosti zo strany Slovenskej republiky pre niektoré štáty bral ohľad na práva príslušníkov národnostných menšín a ich cezhraničné kontakty. Vláda Slovenskej republiky pripomína, že pri uplatňovaní vízového režimu sa prioritne zohľadňujú jej bezpečnostné a zahraničnopolitické záujmy a Slovenská republika - ako asociovaná krajina Európskej únie - koordinuje svoju vízovú politiku s členskými štátmi Európskej únie, najmä v súlade s Nariadením č. 574/1999 z 12. marca 1999 Rady Európskej únie o určení tretích krajín, ktorých štátni príslušníci musia mať vízum pri prekračovaní vonkajších hraníc členských štátov Európskej únie.

14. Vláda Slovenskej republiky na záver konštatuje, že - v rozbiehajúcom sa procese posudzovania národných správ o uplatňovaní dohovoru - Poradný výbor i štáty hľadajú efektívne metódy a formy práce, ktoré budú zaručovať disponovanie s objektívnymi informáciami. Vláda Slovenskej republiky konštatuje, že ak má byť celý proces posudzovania transparentný a dôveryhodný, je nevyhnutné zvýšiť jeho metodologickú úroveň okrem iného aj tým, že akékoľvek odkazy v posudku Poradného výboru na zdroje informácií musia byť konkrétne a overiteľné. V tomto zmysle bude vláda Slovenskej republiky pokračovať v komunikácii s Poradným výborom a je presvedčená, že s pribúdajúcimi skúsenosťami sa jeho činnosť, miera objektívnosti posudkov, vypracúvanie správ zo strany štátov a celý monitorovací proces skvalitnia.